

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

26. De vera germanaque eloquentia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

atque gustus acerrimi deferuntur, eique affident mel meditantes flauum: perceptoque vtili succo ad suum reuolant opus. Eo itaque modo debet syncerus, artisque studiosus auditor omittere florida, & luxuriosa verba, resque ad actiones scenicas, aut spectacula pertinentes, easque putare pro pabulo fucorum sophisticem ambientium: animo autem in ipsos orationis sensus penetrare, intentionemque dicentis, & quod vtile est, atque commodum, ad se trahere.

Prope abest ab infirmitate, in quo solo sanitas laudatur.

De vera, Germanaque Eloquentia.

CAPVT XXVI.

Age quoniam tibi orationis vitia subiicimus, germanæ eloquentiæ virtutes, & opulentiam contemplemur, quæ non modò eorum, quæ superius enumeravi vitiorum caligine non offundetur, sed clarior ipsa, & illustrior: non secus, ac sol erumpens ex nube apparebit. Pausanias Lacedæmoniorum Imperator (vt aiunt) victo Mardonio, quem Xerxes è Græcia fugiens luctuosi belli vicarium reliquerat, regiam suppellectilem contemplatus, quæ in suam venerat ditionem, iubet continuo Pistores, ac coquos Perfarum, sibi Xerxis, aut Mardonij cœnam parare; ex aduerso Lacedæmonicum parabili admodum cultu instruit. Ita ex vna parte aurum, argentum, conchiliatæ vestes, & Atticæ, lecti elegantes, sexcenta ferula, & sumptus infiniti. Ex altera vasa Samia, ligneum sedile, hædinæ pelles detritæ, & nigrum phiditiorum iuculum. Non placeat hæc prandia; quorum vnum luxu distulit: Alterum Cynici Diogenis est potius, quam Imperatoris. Desiderassem ego tertiam mihi mensam poni, neque Cynicam, neque ne potius sumptibus prodigiosam, qualis est apud Plutarchum in conuiuio sapientum. Talem mihi eloquentiam quero, neque tumidam, neque luxuriatam, neque insanam, neque sterilem, aut eneçtam, aut dissolutam, sed grauem, & magna dicendi temperie moderatam. Neque verò longè querendam: huius illam tibi Plutarchus offert. Sicut igitur, inquit, orationis formam theatralē, nimisque tragicam iussi, ita rursum iubeo nimiam dictionis humilitatem, atque exilitatem attentè vitare, atque fugere, nam & nimio turgens fastu ad res civiles inepta est, & nimis gracilis, nihil habet ad percellendum roboris. Ac sicuti corpus non sanum modò, sed & firmo habitu esse oportet: sic oratio non morbo tantum carere, sed & vires habere debet, tuta enim laudantur duntaxat, quæ etiam cum periculò sunt coniuncta, in admiratione sunt. Eademque est mea de animi affectione sententia, quem neque ferocem, neque inaudacem, deiectumque esse conuenit, quorum illud impudentiæ, hoc seruilis cuidam submissioni mentis ansam præbet:

CONDEMNATIO SICCORVM.

Cornelij Taciti Censura.

CAPVT XXV.

EGO autem oratorem sicut locuplerem, ac laudatum patrem familiæ, non eo tantum volo rectò tegi, quòd imbrem, ac ventum arceat, sed etiam quod visum, & oculos deleat. Non ea solum instrui supellectile, quæ necessarijs vsibus sufficiat, sed sit in apparatu eius, & aurum, & gemmæ, vt sumere in manus, & aspicere sæpius liceat; quædam verò procul arceantur, vt iam oblitterata, & olentia, nullum sit verbum, velut rubigine infectum: nulli sensus, tarda, & inerti structura in morem annualium componatur, fugiat fœdam, & insulsam scurrilitatem, variet compositionem, nec omnes clausulas vno, & eodem modo terminet. Nolo irridere rotam fortunæ, & ius verrinum, & illud tertio quoque sensu in omnibus pro sententia positum, esse videtur. Nam & hoc inuitus retuli, & plura omisi, quæ tamen sola mirantur, atque exprimunt, hi qui se antiquos oratores vocabant, neminem nominabo, genus hominum signasse contentus: sed vobis vtique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt, quibus eloquentia tui Aufidij Bassi, aut Seruilij Nouiani ex comparatione Sisennæ, aut Varronis sordet: qui Rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, & odeunt, Calui mirantur: quos more priuato apud iudicem fabulantes, non auditores sequuntur, non populus audit, vix denique litigator perpetitur: ad eò mœsti, & inculti illam ipsam, quam iactant sanitatem infirmitate, & ieiunio consequuntur. Potrò ne in corpore quidem valetudinem medici probant, quæ animi anxietate contingat. Parum est agrum non esse, fortem, & lætum, & alacrem volo.

Cornel. Tacit. in dialog. de claris oratoribus. Orator debet esse sicut locuples Paterfamilias. Ornatus orationis. Verborum delectus, compositio. Scurrilitas fugienda. Clausula periodorum. Esse videtur.

Valitudo bona qua:

Perfarum & Lacedæmoniorum cœna.

Eloquentia qua expetenda? & de ea Ciceronis & Plutarchi iudicium.

Artificioſum verò eſt atque accuratum, in omnibus medium tenere.

Sed plenius M. Tullius hanc nobis eloquentiæ ſpeciem exprimit. Ornatur igitur oratio genere primum, & quali colore quodam, & ſucco ſuo, nam vt grauis, vt ſuauis, vt erudita ſit, vt liberalis, vt admirabilis, vt polita, vt ſenſus, vt dolores habeat, quantum opus ſit non eſt ſingulorum articulorum: in toto ſpectantur hæc corpore. Vt portò conſperſa ſit quaſi verborum, ſententiarumque floribus, id non debet eſſe ſuſum æquabiliter per omnem orationem, ſed ita diſtinctum, vt ſint, quaſi in ornatu diſpoſita quædam inſignia, & lumina. Genus igitur dicendi eſt eligendum, quod maximè teneat eos, qui audiant, & quod non ſolum delectet, ſed etiam, quod ſine ſatietaſe delectet. Ad ſummum, optimum eſt illud dicendi genus, quod omnibus, & vbiq; placeat.

Eloquentia
optima qua:

De generibus dicendi, qua in laude verſantur.

CAPVT XXVII.

Atque ad hanc orationis ſpeciem melius efformandam, dicendi genera, & virtutes conſiderabimus, rationeſque, quibus ipſæ cõparentur, ſubiiciemus. Varios numerare ſolent elocutionis characteres, quos varij Rhetores afferunt: nos Ariſtotelem, & Ciceronem, qui omnium optimè expreſſiſſe videntur, conſequemur.

Figura
dicendi tres,
vel Eloquẽ-
tia tria ge-
nera.

Figura pri-
ma dicendi.

Tres igitur figuræ elocutionis numerantur, quas modò formas, modò ideas, modò characteres, modò genera techniçi nominant.

Prima eſt grauis, quæ conſtat ex ſententiarum, verborumque magna, & ornata conſtructione, & vt ait Plutarchus ἡ βαρὺν, & νομικὰν χαρακτὴρ, μεγάλας ἐχέουσα ἐμφρασεις. Hæc eſt, quæ vt ait Tullius in Bruto, ſonitu magno, curſuque fertur, quàm ſuſpiciunt omnes, quàm admirantur, quàm ſe aſſequi poſſe diſſidunt. Huius eſt tractare animos, & omni modo permouere, hæc modò perſuadent, modò in ſenſus irrepit, modo inſilit, ad ſummum tonat, fulminat, & permiscet omnia Hoc genere dicendi vſus eſt Cicero, & Demotheues.

Secunda
exemplum.

Secunda mediocriſ, quæ aliquantulum demittitur à graui, neque tamen deſcendit ad inſimum. In hoc genere eſt illud exemplum,

(Quibuscum bellum gerimus; Iudices, videtis, cum ſocijs, qui pro nobis pugnare, & Imperium noſtrum nobiſcum, ſimul virtute, & induſtria conſeruare ſoliti ſunt. Hi cum ſe, & opes ſuas, & copiam neceſſariorum norunt, rum verò nihilominus propter propinquitatem, & omnium rerum ſocietatem, quid in omnibus rebus Pop. Romanus poſſet, ſcire, & exiſtimare poterant. Hi cum deliberaſſent nobiſcum bellum gerere, quaſo, quæ res erat, qua freti bellum ſuſcipere, conarentur? cum multo maximam ſociorum partem in officio manere intelligerent, cum ſibi non multitudinem militum, non idoneos Imperatores, non pecuniam publicam præſto eſſe viderent, non denique vllam rem, quæ res pertinet ad bellum adminiſtrandum. Talia plerumque apud Lium, & Cæſarem, pulchra quidem, & honeſta, ſed maiſtatem Ciceroniſ non habent.

Tertia, attenuata, quæ ad inſimum, & quotidianum ſermonem demiſſa eſt, vt, Nam vt forè hie in balneas venit, cepit poſtquam perſuſus eſt, defricari: deinde vbi viſum vt in alueum deſcenderet, ecce ibi iſta, de tranſuerſo, Heus (inquit) adoleſcens! pueri tui modò me pulſauerunt: ſatisfactas oportet, hic qui id ætatis præter conſuetudinem appellatus eſſet. erubuit iſte clariſſus eadem; & alia dicere cepit, hic vix tandem, inquit, ſine me conſiderare. Tum verò iſte cepit clamare voce iſta, quæ facile cuius rubores elicere poſſet: Ita petulans es, atque acer; vt ne ad ſolarium quidem idoneus, vt mihi videtur, ſed penes ſcenam, & in cuiuſmodi locis exercitus ſis? Conturbatus eſt adoleſcens, nec mirum, cui etiam tunc liges ad auriculas verſarentur, imperito cuiuſmodi conuitorum.

De virtutibus, & formis dicendi.

Ac primum de perſpicuitate.

CAPVT XXVIII.

VT inter prima naſcentis adhuc mundi Perſpicui-
cunabula ſapientiſſimus artiſex rerum, & in prima
machinator Deus lucem creauit, rerum omni-
um pulcherrimam, eandemque iucundiſſimam
materiam, euius afflatu mundus ipſe torpentis
materiam, veluti ſegnitiem exuens, ad ſum-
mam